

Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet

Tutkimushankkeen loppuraportti Helsingin Sanomain säätöille

Janne Kivivuori

Hankkeen nimi: Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet

Myöntövuosi: 2017

Myönnetty summa: 137 000 e

Hanke alkoi: 1.1.2017

Hanke päättyi: 31.12.2018

Hankkeeseen muualta saatu rahoitus (summa ja myöntäjä): Hankkeen koko rahoitus tuli Helsingin Sanomain säätiöltä. Hankkeessa käytettiin keskeisenä tutkimusaineistona Kansallista rikosuhritutkimusta (KRT), jonka keräämisen rahoitti Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Helsingin yliopisto).

Vastuhenkilö (nimi, asema ja organisaatio): Janne Kivivuori, kriminologian professori, Helsingin yliopisto.

Muut tutkijat/työryhmän jäsenet: Tutkimushankkeen pääasialliset tutkijat olivat Matti Näsi (HY) ja Paula Haara (TaY). Lisäksi hankkeeseen osallistuivat Esa Reunanen (TaY) ja Maiju Tanskanen (HY).

Hankkeen tavoite: Toteuttaa tutkimus, joka kuvaa väkivallan tietolähteiden käyttöprofiilien yhteyttä väkivallan kokemukseen nykyisessä, pluralistisessa mediamaisemassa. Hanke oli luonteeltaan yhteiskuntatieteellistä perustutkimusta, jossa yhdistettiin mediatutkimuksen ja kriminologian perspektiivit. Hanke oli monimetodinen, yhdistäen kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset menetelmät.

Keskeiset tulokset (tiivistelmä): Tutkimus osoitti, että väkivallan tietolähteillä on huomattava merkitys siihen, miten väkivaltailmiöön suhtaudutaan ja kuinka suureksi se arvioidaan. Mitä enemmän ihmiset tukeutuvat sosiaaliseen mediaan ja vaihtoehtoiseen mediaan (perinteisen uutismedian asemesta tai lisäksi), sitä synkempi kuva heillä on väkivaltatilanteesta. Ihmiset suhtautuvat myös kriittisesti ja epäilevästi mediakentän tarjoamaan informaatioon. Seuraavassa on esitetty tarkemmin laadullisen ja määrällisen tutkimusosion keskeiset tulokset.

Laadullinen tutkimusosa:

- Uutismedia on edelleen keskeisin rikostiedon lähde.
- Uutismedian rinnalla käytetään muita rikostiedon lähteitä, kuten sosiaalisen median verkostoja. Myös niin sanotut vaihtoehtoiset tietolähteet täydensivät joillekin uudismedian tarjontaa.
- Rikostiedon tarjonta arvioitiin runsaaksi ja usein paisuttelevaksi. Väkivallan korostumisen mediassa arvioitiin lisäävän ihmisten pelkoja.

- Ikääntyvät kertoivat rikostiedon tulvan aiheuttamasta ahdistuksesta. Nuoret puhuivat enemmän ärsytyksestä, jota median tavat uutisoida väkivaltarikoksia herättivät.
- Tiedon pirstaloituminen internetissä sekä tiedonlähteiden moninaistuminen näkyivät kriittisenä suhtautumisena tietoon. Tiedon ei ajateltu olevan lähtökohtaisesti kokonaista, objektiivista ja puolueetonta. Myös uutismedian välittämään tietoon voitiin suhtautua epäilevästi.
- Sosiaalinen ja kulttuurinen tausta vaikuttavat rikostiedon tulkitsemiseen. Tämä näkyi nuorissa jakona konservatiivisesti ja liberaalisti puhuviin erityisesti silloin, kun kyse oli maahanmuuttajien tekemistä rikoksista.

Määrällinen tutkimusosa:

- Mediakenttä on viime vuosina voimakkaasti pirstaloitunut mm. sosiaalisen median ja muun verkkomedian kehittymisen myötä. Yhteiskuntatieteellisissä aikakausiteorioissa on katsottu, että rikos- ja eritoten väkivaltauutisointi on yhteydessä riskien – myös väkivaltariskin – kokemiseen ja pelkäämiseen arjessa. Tutkimushankkeessa tutkittiin juuri tätä tietolähteiden ja väkivallan kokemuksen yhteyttä.
- Tutkimuksen määrällinen osa perustuu 15–74-vuotiaille suomalaisille suunnattuun, vuonna 2017 toteutettuun kansallisesti edustavaan kyselyyn, johon vastasi 6 141 henkilöä (vastausprosentti 43,9).
- Perinteinen uutismedia muodostaa kansalaisten keskuudessa edelleen yleisimmän väkivaltatiedon lähteen. Vastaajista 63 % kertoi saavansa paljon tai melko paljon tietoa väkivallasta televisio- ja radiouutisista. Seuraavaksi keskeisimmät tietolähteet olivat sanomalehtien verkko- ja mobiiliversiot (55 %), iltapäivälehtien verkko- ja mobiiliversiot (50 %) sekä painetut sanomalehdet (46 %).
- Vaikka perinteinen uutismedia on edelleen tärkein väkivaltatiedon lähde, jo viidesosa (18 %) väestöstä saa väkivaltatietoa sosiaalisesta mediasta (Facebook tai Twitter). Nuoremmissa ikäryhmissä osuus ylittää jo 30 %. Sosiaalisen median käyttäjästäkin suurin osa saa väkivaltatietoa myös perinteisestä mediasta. Alle kaksi prosenttia vastaajista (1,6 %) kertoi saavansa väkivaltatietoa paljon tai melko paljon yksinomaan sosiaalisesta mediasta ja vaihtoehtoista verkkolähteistä.
- Suomalaisista 22 % oli melko paljon tai paljon kiinnostunut väkivaltaa koskevista uutisista tai tiedoista. Kiinnostus oli keskimääräistä yleisempää nuorten, naisten, toimeentulovaikeuksia kokevien ja muiden kuin korkeakoulutettujen parissa. Kiinnostus väkivaltauutisiin on yhteydessä sosiaalisen median ja vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön rikostiedon lähteenä.
- Enemmistö vastaajista luotti perinteisen uutismedian antamaan kuvaan väkivallasta. Kuitenkin 31 % katsoi, että kyseiset mediat ”suojelevat väkivaltaa tekeviä ryhmiä”, ja 18 % arvioi niiden ”vähättelevän” väkivaltarikollisuutta.
- Epäluottamus perinteiseen uutismediaan oli keskimääräistä suurempaa miesten, nuorten, matalamman koulutuksen omaavien ja toimeentulovaikeuksista kärsivien keskuudessa. Epäluottamus on yhteydessä sosiaalisen median ja vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön rikostiedon lähteenä.
- 33 % vastaajista pelkäsi katuväkivaltaa. Pelko oli keskimääräistä yleisempää naisten, nuorten, korkeasti koulutettujen, rikoksen uhriksi aiemmin joutuneiden ja heikosti toimeentulevien parissa. Katu- ja työpaikkaväkivallan pelko on yhteydessä sosiaalisen median ja vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön rikostiedon lähteenä.

- 4 % vastaajista arvioi itse joutuvansa väkivallan uhriksi tulevan vuoden aikana. Arvio oli keskimääräistä yleisempi aiemmin väkivaltaa kokeneilla, nuorilla ja toimeentulovaikeuksia omaavilla. Arvio, että on joutumassa väkivallan uhriksi tulevana vuonna, on yhteydessä vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön väkivaltatiedon lähteenä.
- 70 % vastaajista arvioi väkivallan lisääntyneen Suomessa, mutta vain 16 % arvioi väkivallan lisääntyneen omalla asuinalueellaan. Käsitys väkivallan lisääntymisestä on keskimääräistä yleisempää väkivallan uhriksi aiemmin joutuneiden, toimeentulovaikeuksista kärsivien, ei-korkeakoulutettujen, varttuneiden ja naisten keskuudessa. Käsitys väkivallan lisääntymisestä on yhteydessä sosiaalisen median ja vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön rikostiedon lähteenä.
- Tutkimuksessa tarkasteltiin useita niin kutsuttuja uusia yhteiskunnallisia uhkakuvia. Suuri enemmistö vastaajista ei pitänyt yhtäkään luetelluista ilmiöistä itseensä kohdistuvana uhkana. Yleisemmin itseen kohdistuvaksi uhkaksi koettiin maahanmuutto (17 %), terrorismi (15 %) ja turvapaikanhakijat (15 %). Näiden ilmiöiden kokeminen itseen kohdistuvana uhkana oli keskimääräistä yleisempää toimeentulovaikeuksista kärsivillä ja useiden uhkien osalta matalammin koulutetuilla. Ilmiöiden kokeminen henkilökohtaisena uhkana oli yhteydessä sosiaalisen median ja vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöön rikostiedon lähteenä.
- Kiinnostus väkivaltatiedon lähteisiin, epäluottamus perinteisten medioiden väkivaltauutisiin, väkivallan pelko, käsitys rikollisuuden lisääntymisestä ja uusien uhkakuvien kokeminen itseen kohdistuvina ovat yhteydessä mediakentän murrokseen ja pirstaloitumiseen. Toisaalta tutkimushankkeen tulokset korostavat, että väkivallan kokemukseen vaikuttavat myös muut tekijät kuin media, kuten esimerkiksi sukupuoli, ikä, yksilön kokemus väkivalta sekä hänen yhteiskunnallinen asemansa ja tilanteensa.

Tavoite saavutettiin (asteikolla 1–5; 1=huonosti, 5=erinomaisesti): Hankkeen tavoitteet saavutettiin itsearvioinnin nojalla erinomaisesti (5)

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset (myös linkit):

Haara, Paula; Reunanen, Esa; Näsi, Matti & Kivivuori, Janne (2017). Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa. Fokusryhmätutkimus uhka kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä. *Journalism, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET*. Tampere: Tampereen yliopisto.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0614-4>

Näsi, Matti & Tanskanen, Maiju & Haara, Paula & Reunanen, Esa & Kivivuori, Janne (2018). Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet. *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia* 30/2018. Helsingin yliopisto, Helsinki.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/243594>

Haara, Paula; Reunanen, Esa; Näsi, Matti & Kivivuori, Janne (2018) Experiencing violence in a cross-media environment: an interdisciplinary focus group study. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. DOI: 10.1080/14043858.2018.1555213

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14043858.2018.1555213?af=R>

Näsi, Matti & Tanskanen, Maiju & Kivivuori, Janne & Haara, Paula & Reunanen, Esa (2019). Crime news consumption and fear of crime: The role of traditional media, social media and alternative information sources. Artikkelikäsikirjoitus, submittoitu 18.12.2018.

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa:

Haara, Paula, Reunanen, Esa, Näsi, Matti & Kivivuori, Janne: Experiencing violence in a cross-media environment: a focus-group study. Nordmedia 2017 conference, Tampere 20.8.2017.

Näsi, Matti & Kivivuori, Janne & Haara, Paula & Reunanen, Esa (2017) The Views of Violence: Crime Information in the Changing Media Landscape. Konferenssiesitys, The American Society of Criminology, Philadelphia 15.11.-18.11.2017

Näsi, Matti & Kivivuori, Janne & Tanskanen, Maiju & Haara, Paula & Reunanen, Esa (2018) Crime News, Fear of Crime and Avoidance behavior: The Role of Present Day Media Landscape. Konferenssiesitys, The European Society of Criminology, Sarajevo 29.8.-1.9.2018

Muut esitykset, luennot ja koulutukset:

Hankkeen loppuseminaari järjestettiin Helsingin yliopiston tiloissa 4.10.2018. Tilaisuudessa Paula Haara piti esityksen hankkeen laadullisesta osasta ja Matti Näsi määrällisestä osasta. Tilaisuuden puheenjohtajana toimi Janne Kivivuori.

Valmistuneet (tai valmistumassa olevat) opinnäytetyöt: Hankkeen aineistoa käytetään tällä hetkellä yhdessä tekeillä olevassa kriminologian maisterintutkielmassa.

Hankkeen saama medianäkyvyys: Hankkeen tutkimustulokset saivat hyvin medianäkyvyyttä 4.10.2018 järjestetyn loppuseminaarin yhteydessä ja sen jälkeen. Esimerkkejä:

- Susanna Reinboth: Uutisten faktat eivät aina vastaa lukijan toiveita. *Helsingin Sanomat* 4.10.2018.
- Susanna Reinboth: Suojeleeko media väkivaltarikosten uutisoinnissa joitakin ryhmiä? Kolmannes kansalaisista uskoo näin, kertoo tuore tutkimus. *Helsingin Sanomat* 4.10.2018.
- Tuomas Rimpiläinen: Tutkimus: Väkivaltaa pelkäävät selvästi eniten ne, jotka käyttävät tietolähteinä MV-lehteä ja Hommaforumia. *Aamulehti* 4.10.2018.
- STT: Monilla on virheellinen käsitys väkivallan yleisyydestä Suomessa, selviää tutkimuksesta. *Yle* 4.10.2018.

Hankkeessa syntyneet tutkimusaineistot: Hankkeen laadullisessa osassa tehtiin fokusryhmähaastatteluja. Määrällisessä osassa käytettiin Kansallisen rikosuhritutkimuksen alustaa. Hankehaastattelun ansiosta vuoden 2017 KRT sisältää väkivaltatiedon lähteitä ja siihen suhtautumista koskevia kysymyksiä (paperimuodossa 2 sivua). Tämä tarkoittaa mm. sitä, että samat

kysymykset voidaan myöhemmin toistaa uudestaan, mikäli tilanteen kehitystä halutaan seurata.

Aineistojen tallennuspaikka mahdollista jatkokäyttöä varten: Hankkeen määrällisen osan aineistoa (KRT-2017) säilytetään Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa, Helsingin yliopistossa. Laadullista fokusryhmäaineistoa säilytetään Tampereen yliopistossa (COMET-tutkimuskeskus). Molemmat aineistot luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon em. instituuttien menettelyjen mukaisesti.